

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ

Зміни в соціально-економічній ситуації і в системі господарського управління України вимагають радикальних змін в організації та методології контролю. Сучасна економічна система повинна використовувати такі важелі, які б сприяли забезпеченню принципу максимальної економічної ефективності і досягнення найбільшого кінцевого результату.

У зв'язку з тим, що підприємства увесь час перебувають у ситуації ризику і невизначеності значення контролю суттєво зростає

Внутрішньогосподарський контроль розглядають скоріше як функцію обліку, а не як функцію управління, тому внутрішньогосподарський контроль функціонує фактично як контроль, який здійснюється в межах бухгалтерії на чолі з головним бухгалтером. Суттєвим недоліком є недостатній вплив внутрішнього контролю на організацію аналізу. Накопичення інформації про фактичну діяльність підприємств в обліковій службі унеможливорює проведення економічного аналізу в центрах витрат, що призводить до не обґрунтованого і скоріше інтуїтивного прийняття управлінських рішень зі сторони керівників структурних підрозділів. Найбільш ефективним є контроль за місцем виникнення витрат за результатом діяльності з метою підвищення ефективності діяльності.

Недоліки аналітичного обліку витрат за функціями управління надзвичайно ускладнюють завдання визначення меж відповідальності за витрати, призводять до суттєвого послаблення, і інколи повністю унеможливають здійснення контролю за діяльністю окремих підрозділів, і зокрема відділів і служб підприємства по формуванню витрат [1].

Труднощі у здійсненні ефективного контролю пов'язані з тим, що ні у виробничих підрозділах, ні в обліковій службі не здійснюється оперативне групування виявлення відхилень по причинах, винуватцях, відповідальних особах і підрозділах, в сфері впливу яких знаходяться ці витрати.

Вказані недоліки суттєво послаблюють значення планових показників як контрольних параметрів та не дають оцінити реальну ситуацію у формуванні витрат.

Повна відсутність контролю на етапі стратегічного планування, який покликаний координувати здійснення всіх функцій системи управління, ще більше посилює суто функціональні інтереси планово-економічного відділу та відділу бухгалтерії.

Причиною цього став нормативний метод обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції, недоліком якого зведено до то-

го, що вся система обліку відхилень направлена на їх виправлення відхилень від норм в розрізі відповідних витрат на виробництво і наступного їх списання на собівартість виготовленої продукції. Як наслідок – повна відсутність системної направленості обліку на кінцевий результат, тобто не здійснювалось вимірювання відхилень від нормативів і планів відповідно в витратах, випуску і результатах, що й привело до витратного характеру. З метою здійснення належного контролю за господарською діяльністю підприємства та ефективного регулювання доцільно було б включити у 9-й клас рахунків рахунок «Відхилення витрат» з відповідними субрахунками. Облік відхилень на рахунках надасть можливість організувати ефективну систему контролю фінансової і господарської діяльності підприємств, управлінців забезпечить необхідною інформацією для оцінки їх дій, і, відповідно прийняття заходів для коригування отриманих результатів.

Дана пропозиція створить реальні передумови для формування попереджувальної системи управління, зокрема:

- буде сприяти активній участі відповідальних осіб в процесі контролю;
- посилить взаємозв'язок оперативного, виробничого і бухгалтерського обліку;
- активізує оперативний облік витрат на місцях;
- посилить відповідальність керівників структурних підрозділів та виконавців за величину витрат та результатів своєї діяльності і як наслідок – підвищить ефективність виробництва.

Отже, основними завданнями організації контролю витрат є:

1. Оцінка обґрунтованості і своєчасності розробки планових витрат по підприємству та в розрізі центрів відповідальності.
 2. Попередній контроль та аналіз можливих витрат та резервів виробництва і скорочення витрат.
 3. Оперативний контроль витрат в розрізі відхилень, причин, місць виникнення, центрів відповідальності.
 4. Контроль організаційного та методологічного взаємозв'язку та взаємообумовленості планової і облікової інформації.
 5. Постійний контроль окремих складових комплексних статей.
 6. Контроль цільового спрямування всіх видів витрат.
 7. Оперативний контроль витрат та результатів діяльності в розрізі центрів відповідальності.
 8. Виявлення та діагностика проблем, що виникають при зміні внутрішнього та зовнішнього середовища та коригування планів у діяльності.
1. Модель організації контролю витрат можемо запропонувати у такому вигляді (табл. 1) [1].

Модель організації контролю витрат [1]

Вид контролю	Види робіт	Відповідальні особи, відділи або функціональні підрозділи
Попередній контроль	Оцінка основних напрямів витрат з урахуванням стратегічного розвитку діяльності підприємства	Відділ внутрішнього аудиту
	Оцінка тактичних планів з точки зору витрат окремих структурних підрозділів згідно напрямків їх діяльності, виробничих можливостей та стратегічних напрямків діяльності підприємства	Відділ внутрішнього аудиту Керівники структурних підрозділів
	Визначення критеріїв подальшого здійснення контролю діяльності як підприємства в цілому, так і окремих структурних підрозділів, зокрема	Відділ внутрішнього аудиту
	Попередній контроль можливих резервів виробництва та скорочення витрат	Відділ внутрішнього аудиту Плановий відділ
	Виявлення сфер, де необхідно посилювати контроль	Відділ внутрішнього аудиту
Поточний контроль	Контроль відхилень фактичних витрат від планових	Керівники структурних підрозділів Відділ матеріально-технічного забезпечення Плановий відділ
	Виявлення та діагностика проблем, що виникають при зміні внутрішніх і зовнішніх умов та коригування планів і діяльності підприємства	Відділ внутрішнього аудиту Плановий відділ Керівники структурних підрозділів
	Виявлення порушень в існуючій системі та розмежування їх по причинах та центрах відповідальності	Керівники структурних підрозділів
	Контроль реалізації прийнятих рішень	Відділ внутрішнього аудиту
	Контроль за діяльністю окремих відповідальних осіб та виконавців	Керівники структурних підрозділів Відділ внутрішнього аудиту
Наступний контроль	Контроль відхилень фактичних витрат від планових в розрізі причин, місць виникнення та джерел їх покриття	Бухгалтерія Плановий відділ
	Контроль законності здійснення операцій	Бухгалтерія
	Оцінка стану бухгалтерського обліку витрат	Відділ внутрішнього аудиту

Запропонований системний підхід до організації контролю витрат буде сприяти розмежуванню відповідальності за виникнення витрат, а отже, його посиленню, що позитивно буде впливати на результати діяльності.

Література:

1. Нападовська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2000. – 224с.
2. Облік і контроль витрат в системі управління підприємством : Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Л.Я. Тринька; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. — Х., 2004. — 20 с. — укр.
3. Білуха М.Т., Микитенко Т.В. Фінансовий контроль: теорія, ревізія: Підручник. – К.: Українська академія оригінальних ідей. – 2005. – 888с.

*Слободяник Ю.,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Побудова в Україні громадянського суспільства тісно пов'язана з розвитком ефективного і прозорого державного управління з обов'язковою участю громадськості. Можливість економічних і соціальних успіхів країни напряму залежить від співробітництва на основі довіри між громадянами, соціальними інститутами і державою. Особливо важливою в умовах глибокої економічної і фінансової кризи виявляється роль держави в підвищенні ефективності управління економічними, людськими, природними і фінансовими ресурсами.

Основні характеристики системи контролю державних фінансів залежать від державного устрою. В умовах командно-адміністративної системи превалював жорсткий контроль, що проводився у формі ревізій і перевірок, направлених на виявлення порушень законодавства і покарання винних. Ринкова економіка побудована на партнерських взаємовідносинах держави і господарюючих суб'єктів. При цьому виникає потреба застосовувати переважно нефіскальні форми контролю, основна мета яких поля-